

แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ

Guidelines for Creating the Learning Opportunity of Underprivileged Children according to Buddhism

พระครูสมุห์อุทัย อุทัยเมธี (มะโนรัตน์)¹, พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี²,
พระชยานันท์มนี³ และ สุเทพ สารบรรณ⁴

Phrakhrusamu Uthai Udayamedhi (Manorat),

Phramaha Phongprabhakorn Visuddhiṭṭhamedhī,

PhraChayananthamuni and Suthep Saraban

(uthayamethee@gmail.com)

Received: May 22, 2022
Revised: September 21, 2022
Accepted: September 21, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์เรื่อง “แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ” มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ 2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ และ 3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ (Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส พบว่า จากสภาพปัญหาของการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันที่กระทรวงศึกษาธิการพยายามจัดการศึกษาให้มีความเสมอภาคและทั่วถึง การจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการและทักษะในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านสิทธิต่าง ๆ

¹ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

² สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

³ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College

⁴ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

2. กระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ พบว่า การจัดการศึกษาโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการการเรียนรู้ด้านวิชาการตามหลักภาวนา 4 กับเด็กด้อยโอกาส ดังนี้ 1. ด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า มีการบูรณาการการเรียนรู้พัฒนากาย ศิล จิต ปัญญาไปพร้อมกันเพื่อให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยมีการสวดมนต์นั่งสมาธิก่อนเรียน สวดมนต์ยาวทุกสัปดาห์ เข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2. ด้านศีล (ศีลภาวนา) พบว่า ครูที่ปรึกษาคอยอบรมสั่งสอนและการรักษาศีล 5 เป็นหลักในการอบรมเป็นแนวทาง โรงเรียนได้จัดรายวิชาเพิ่มเติมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นผู้ที่คุณธรรมจริยธรรม 3. ด้านจิต (จิตภาวนา) พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งในการมีคุณธรรมจริยธรรมมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในชั่วโมงเรียนให้นักเรียนรู้จักจิตของตนเอง 4. ด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) พบว่า สังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารที่มาพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการสื่อสาร โดยต้องเน้นการพัฒนาผู้เรียนที่มีทักษะการคิดมากขึ้น การคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ พบว่า การจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ศีลธรรม จริยธรรม และทักษะในการดำรงชีวิต ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการสร้างโอกาสในการเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการบูรณาการการเรียนรู้ตามหลักภาวนา 4 ครอบคลุมการพัฒนาครบ 4 มิติทั้งด้านกายภาพ สังคม จิตหรืออารมณ์ และปัญญา

คำสำคัญ: การสร้างโอกาส, การเรียนรู้, เด็กด้อยโอกาส

Abstract

This Dissertation has three objectives: 1. to study the guidelines for creating learning opportunities for underprivileged children, 2. to study the process of creating learning opportunities for underprivileged children according to the Buddhism, and 3. to analyze the pattern of opportunity creating process learning for underprivileged children according to the Buddhism. This is a qualitative research by Interview and Focus Group. The results showed that

1. The guidelines to creating learning opportunities for underprivileged children are managed by the ministry of education in order to render equal and sound services. The ministry manages the effective integrated education both in academic talents and life skills. The rights for freedom and vocational trainings were also promoted.

2. For the process of creating learning opportunities for underprivileged children according to Buddhism, it was found that the 4 Bhavanas or principle of Fourfold Developments help in the learning of underprivileged children in the following ways: 1. In terms of physical development (Kāya-bhāvanā), it was found that there was an integration of learning to develop physical, moral, mental, and wisdom at the same time in order to have a learning process with mental virtues. With chanting and meditation before class long prayers every week participate in activities with the temple on important Buddhist days. 2. As for the precepts (Sīla-bhāvanā), it was found that the advisors were trained to teach and to keep the five precepts as a guideline for training by educational institutions without contradicting the law and good culture of society. 3. On the mental aspect (Citta-bhāvanā), it was found that there was a teaching and learning management aimed at having moral virtues, with the insertion of moral and ethical virtues in the classroom to allow students to know their own mind. 4. Regarding wisdom (Paññā-bhāvanā), found that the 21st century world society is an information society that comes with technological advancements and communication by focusing on the development of learners with more thinking skills like analytical thinking and critical thinking.

3. For the pattern of process in creating learning opportunities for underprivileged children according to Buddhism, it was found that there is an integration of learning in terms of academic aspects, moral and ethical aspects, and life skills based on Buddhist principles as the guideline for creating learning

opportunities. As a result, there is an integration of learning based on the fourfold development or the principle of 4 Bhavanas covering the developments in the four dimensions: physical, social, emotional and intellectual.

Keywords: Creating Opportunities, Learning, Disadvantaged Children

บทนำ

ประเทศไทยในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บริเวณภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน ถือเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่ติดชายขอบกับบริเวณประเทศพม่า โดยส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง เป็นพื้นที่ป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนมีวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ส่งผลให้เกิดคุณภาพของชีวิตที่ต่ำอีกด้วย (วชิราพร สุวรรณศรวล และ คณะ, 2556) โดยปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษาของเด็กชายขอบที่ระบุว่าปัญหาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่สูง พบว่า 1. ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ลดลง 2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่เพียงพอ 3. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่พร้อมและไม่ทันสมัย 4. อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการไม่พร้อม ครุภัณฑ์มีอายุการใช้งานมาก 5. บุคลากรครูมีวุฒิไม่ตรงกับภาระงานที่สอน และงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนมีการโยกย้ายบ่อยและ ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6. การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาบ่อยทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง 7. จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีมากส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8. ผู้ปกครองและชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนต้องหาเลี้ยงชีพจึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย

ในจังหวัดน่านเอง ยังคงมีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา เด็กออกกลางคันและเด็กตกหล่นในปี พุทธศักราช 2562 มากถึง 2,028 คน ร้อยละ 93.20 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2562) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดศึกษาแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้ของเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในต่าง ๆ ของสังคมในยุคปัจจุบันให้ได้รับการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากความไม่พร้อมของเด็กด้อยโอกาส เช่น ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหาเลี้ยงชีพ มีฐานะยากจน พ่อแม่หย่าร้าง หรืออาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ

การศึกษานั้น ทำให้ต้องหาหนทางที่จะช่วยเปิดโอกาสในการเยียวยาและแก้ไขปัญหานั้นให้เด็กเหล่านั้นให้เกิดการครอบคลุมและทั่วถึง ผ่านการนำเอาแนวทางของพระพุทธศาสนา มาหล่อหลอมเกล้าทั้งในด้านกาย จิตใจ ศิล และปัญญาของเด็กเหล่านั้นอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางของพระพุทธศาสนาเป็นหลักการและวิธีการ เพื่อให้มนุษย์ทุกคนนำหลักธรรมนั้นมาประพฤติปฏิบัติ ตามสภาพชีวิตของบุคคลนั้นที่จะพึงกระทำหรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนได้ โดยมีหลักการพัฒนา ในที่นี้ คือ การพัฒนาตนเองในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา 4 อันได้แก่ 1. กายภาวนา หรือการพัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุ 2. ศิลภาวนา หรือการพัฒนาจิต คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมนุษย์ที่ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ 3. จิตภาวนา หรือการพัฒนาจิตใจ คือการมีจิตใจที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม สมบูรณ์ 4. ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาทางปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจอยู่อย่างเป็นนัยความคิดอีกด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ดังนั้น จึงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักภาวนา 4 ในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านต่าง ๆ สำหรับเยาวชน และผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนเอง จึงมีความสำคัญไม่น้อยที่เยาวชนจะต้องได้รับการเรียนรู้และพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป เพื่อการแก้ปัญหาคือการฝึกอบรมให้รู้จักควบคุมตนในเรื่องกาย พัฒนาศีลขั้นพื้นฐาน พัฒนาจิตใจและอารมณ์ที่ดี การพัฒนาปัญญาเมื่อพัฒนาปัญญาดีแล้ว ก็ทำให้จิตใจเป็นอิสระ เพราะรู้ว่าจะทำอะไรปฏิบัติต่ออะไรอย่างไร แก้ไขข้อติดขัดจัดปัญหาไปได้ตลอดจนรู้เท่าทันสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันได้ เพราะได้รับการศึกษา การพัฒนาอย่างถูกต้องอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสแนววิถีพุทธ
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสแนววิถีพุทธ
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส

ตามแนววิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิด รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาทำความเข้าใจ ในมุมมองที่หลากหลายมิติซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะวิเคราะห์ในประเด็นที่น่าสนใจได้อย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย และแนวทางในการศึกษา ในขณะเดียวกันผู้วิจัยจะพยายามแสวงหาผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำปรึกษา ให้ความรู้และความกระจ่างในด้านมิติต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านวัฒนธรรม ด้านพิธีกรรมและด้านคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม

2. ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกมา จำนวน 35 รูป/คน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กด้อยโอกาสโดยใช้วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย เด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ปกครอง ครูผู้สอน พระสงฆ์ ได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน จำนวน 7 คน, อำเภอปัว จังหวัดน่าน จำนวน 7 คน, อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน จำนวน 7 คน, อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน จำนวน 7 คน, อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จำนวน 7 คน รวมทั้งหมด จำนวน 35 รูป/คน

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้เรียนเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ จำนวน 14 รูป/คน

5. ด้านพื้นที่ พื้นที่การวิจัย ได้แก่ การศึกษาในจังหวัดน่าน โดยจะเป็นการสนทนากลุ่มในเรื่องเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอที่มีอาณาเขตติดชายแดนจำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอแม่จริม อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แบ่งเป็น 5 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านสบมาง ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน, โรงเรียนปัว ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน, โรงเรียนแม่จริม ตำบลหนองแดง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน, โรงเรียนทุ่งช้าง ตำบลทุ่งช้าง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 56 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

6.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

6.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะดำเนินการให้มีเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มของผู้ให้ข้อมูล โดยสมาชิกในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเปิดเผย โดยมีการกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้าให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา คำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อความยืดหยุ่นในการสนทนา

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์ของการศึกษาวิจัย ทั้งในด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วจัดทำแนวการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสตามวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสตามวิถีพุทธ และจัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยสรุป และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อเป็นแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับเด็กด้อยโอกาส ดังนี้

1.1 การเข้ามาส่งเสริมด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น ด้านสิทธิเสรีภาพ ด้านการศึกษา เรียนรู้ ด้านอาชีพ การทำงานสร้างรายได้ ของภาครัฐหรือเอกชน การช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการเรียนรู้ จากสถานศึกษาของรัฐ เอกชนหรือหน่วยงานอื่นที่มุ่งให้การช่วยเหลือและบริการทางการศึกษาเฉพาะเด็กด้อยโอกาส เป็นการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

1.2 การได้รับการส่งเสริมการศึกษาจากภาครัฐ ความต้องการในการได้รับการส่งเสริมการศึกษาจากภาครัฐ ในการช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการเรียนรู้ การจัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสที่สามารถเรียนในสถานศึกษาปกติทั่วไปที่อยู่ใกล้บ้าน หรือการจัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสที่สามารถเรียนในสถานศึกษาปกติทั่วไปแต่ไม่สามารถเดินทางไปกลับ

1.3 ความเท่าเทียมในการดูแลเอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียน ความต้องการในการได้รับความเท่าเทียมในการดูแลเอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียน ในการช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการเรียนรู้ ซึ่งครูถือเป็นผู้ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.4 ผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กได้รับการเรียนรู้จากบุคคลภายนอก โดยผู้ปกครอง มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนและจัดให้เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในความดูแลให้ได้รับการศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานตามศักยภาพทางการศึกษาและความพร้อมของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้ปกครองของเด็กด้อยโอกาส มีพร้อมที่จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5 การเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตจากเดิม หลังจากได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ในการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตจากเดิม หลังจากได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในด้านการศึกษาและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

2. กระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ
พบว่า การนำแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส ตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาให้ครบทุกด้าน ด้วยหลักภาวา 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กด้อยโอกาสก่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถประยุกต์ใช้ได้หลักภาวา 4 ให้สถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. การพัฒนากาย คือพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดีหายโรคหายภัย ปราศจากโรคเท่าที่เป็นไปได้ถือเป็นการพัฒนาการทางกาย ที่ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีพ และในการพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งขึ้น จึงถือได้ว่ากายภาวาเป็นหลักสำคัญที่ควรนำมาปรับใช้สำหรับเด็กด้อยโอกาสในการช่วยปรับตัวในด้านความต้องการเบื้องต้นเพื่อให้รู้จักตนเองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย 2. การพัฒนาด้านศีล คือการพัฒนาเรื่องของความสัมพันธ์ในด้านสังคม การพัฒนาศีลก็คือการพัฒนาในด้านการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยการพัฒนาศีลเบื้องต้น ก็คือ ไม่ก่อการ เบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมอยู่ร่วมในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดย ประกอบสัมมาชีพ พัฒนาศีลนี้ปัจจุบันเขาเรียกว่า การพัฒนาการทางสังคมพัฒนาการทางสังคมซึ่งเป็นผลจากการยึด มั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณจะทำให้ ผู้เรียนเป็นคนดี 3. การพัฒนาด้านจิต

หรือการทำจิตใจให้เจริญองงาม การพัฒนา จิตนั้น ถ้าเอาหลักพุทธศาสนามาวางแล้วใช้เกณฑ์แบ่งข้อ แบบใหม่ ก็จะได้ความหมายว่า เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้าง จิตใจให้พร้อมสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 ด้าน คือ 1. คุณภาพจิต 2. สมรรถภาพจิต 3. สุขภาพจิต ถือได้ว่าการพัฒนาด้านจิต ก็คือเรื่อง สุขภาพจิต การศึกษา (การเรียนรู้) จะต้องสร้างคนให้มีความสุข เพราะว่าความสุขเป็นแก่นของจริยธรรม ในทาง พระพุทธศาสนานั้น คนจะมีจริยธรรมได้ต้องมีความสุข เป็นหลักด้วย ถ้าคนไม่มีความสุขแล้ว จะมีจริยธรรมได้ยาก ซึ่งจากการเรียนรู้เกิดจากการบริหารจัดการจิต ให้มีสติ สมาธิและคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดีเป็นคนมีความสุข 4. การพัฒนาด้านปัญญา การทำปัญญาให้เจริญองงามหรือพัฒนาปัญญา เพราะการพัฒนา ปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจ มีหลายขั้นหลายตอน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. ปัญญาที่เป็นความรู้ 2. ปัญญาที่รู้เข้าใจถึง 3. ปัญญาที่รู้เท่าทัน กระบวนการที่พัฒนาผู้เรียนตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้น เป็นการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้วยโอกาสตามแนววิถีพุทธ

3. รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้วยโอกาสตามแนววิถีพุทธ พบว่า รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้วยโอกาสตามแนววิถีพุทธให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพปัจจุบันเด็กที่การเข้าถึงการศึกษา หรือหลุดจากการศึกษามีจำนวนที่เพิ่มขึ้น เพื่อการจัดการศึกษาจะต้องมีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับเด็กที่ด้อยโอกาส โดยจะต้องมีการจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ศิลธรรม จริยธรรม และทักษะในการดำรงชีวิต ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการสร้างโอกาสในเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิต ตามแนววิถีพุทธที่ผู้ศึกษาพบจากการสัมภาษณ์ของครูผู้สอนและพระสงฆ์ การบูรณาการการเรียนรู้ด้านวิชาการตามหลักภาวนา 4 (การพัฒนากาย ศิล จิต ปัญญา) กับเด็กด้อยโอกาส โดยนำหลักภาวนา 4 มาปรับใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส พบว่า จากสภาพปัญหาของการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันที่กระทรวงศึกษาธิการพยายามจัดการศึกษาให้มีความเสมอภาคและทั่วถึง โดยคำนึงถึงหลักสิทธิเด็กและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มากขึ้น การจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการ และทักษะในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น ด้านเสรีภาพ ด้านการศึกษาด้านอาชีพ เป็นต้น, การได้รับการส่งเสริมการศึกษาจากภาครัฐ, ความเท่าเทียมในการดูแลเอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียน, ผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กได้รับการเรียนรู้จากบุคคลภายนอก และการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตจากเดิม หลังจากได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับ วชิราพร สุวรรณศรวล (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย” พบว่า เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนยังคงประสบกับปัญหาในด้านการศึกษาในหลายด้านทั้งในด้านของตัวนักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาให้ลูกได้ อีกทั้งภาษายังคงเป็นอุปสรรคในการเรียน รวมถึงความห่างไกลของโรงเรียนและชุมชนที่เด็กอาศัย ส่งผลให้เด็กเดินทางไปโรงเรียนไม่สะดวก ในส่วนของโรงเรียนนั้น พบว่าหลักสูตรไม่มีความเหมาะสมกับตัวผู้เรียน รวมถึงครูยังขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน ซึ่งความต้องการของนักเรียนด้อยโอกาสและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางเลือกของสถานศึกษาได้แก่ จัดครูมาสอนในชุมชน จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และควรสอนงานวิชาชีพแก่นักเรียนเพื่อที่หลังจากสำเร็จการศึกษาจะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับตัวนักเรียนมากยิ่งขึ้น

กระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการหลักภาวา 4 ที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านต่าง ๆ สำหรับเยาวชน และผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งชีวิตที่ดีเกิดจากการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม เรียนรู้จนพัฒนาตนเองให้อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุติ และกระทำแต่สิ่งดี ๆ เพราะมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน

หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ถ้านำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง อาทิเช่น 1. กายภาวนา สอนให้รู้จักการรับผิดชอบตัวเอง 2. สीलภาวนา สอนหรือฝึกเรื่องมารยาท กฎ กติกาทางสังคม 3. จิตภาวนา สอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการให้มากกว่าการรับ ฝึกจิตตนเองให้สงบ 4. ปัญญาภาวนา สอนให้รู้เท่าทันเห็นโลกปัจจุบัน รู้เท่าทันโลกโซเชียลมีเดีย (Social Media) และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ที่สามารถเยียวยา ช่วยแก้วิกฤติได้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านของการศึกษานั้นเอง จึงถือมีความสำคัญไม่น้อยที่เยาวชนจะต้องได้รับการเรียนรู้และพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป อีกทั้งช่วยในการเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่บุคคลที่พบเห็น และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป สอดคล้องกับ ศิริศักดิ์ นันตี (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักการพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” พบว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นในแง่ทางพระพุทธศาสนา มองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วยบทบาท กระบวนการ รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการของการปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหลายหรือที่เรียนว่า มรรคมีองค์ 8 โดยมีผลสัมฤทธิ์หรือตัวชี้วัด ภาวนา 4 นอกจากนี้ ในการพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์นั้น ยังมีหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอีก เช่น ตัณหา 3, อกุศลมูล 3, อุปทาน 4, นิ वर्ณ 5 และหลักธรรมที่เป็นเครื่องส่งเสริมต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น วุฒิธรรม 4, ศรัทธา 4, ปทาน 4, และอิทธิบาท 4 เป็นต้น

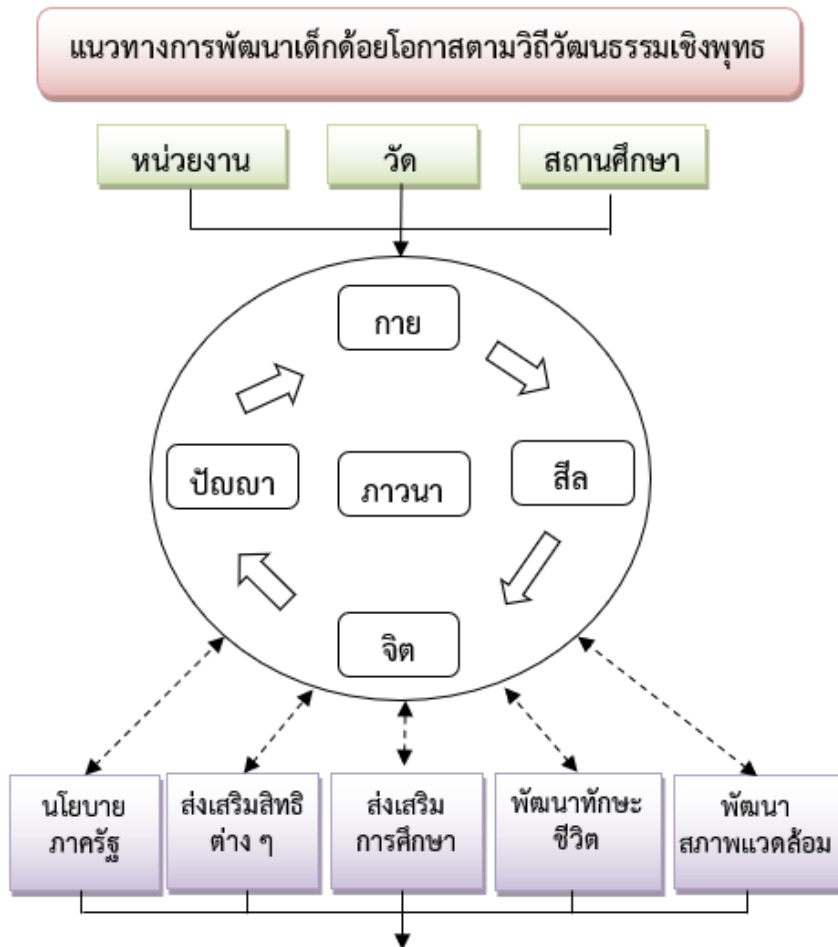
รูปแบบกระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธสามารถแยกประเด็นจากมุมมอง การมีส่วนร่วมนโยบายและความสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธในส่วนของแนวคิด พฤติกรรม การเรียนรู้ กระบวนการพัฒนา และหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาแล้วนั้น มีนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และพระสงฆ์และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส ตามแนววิถีพุทธผ่านหลักภาวนา 4 (กายภาวนา, สीलภาวนา, จิตภาวนา และปัญญาภาวนา) ให้ความรู้และความกระจ่างในด้านมิติต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กชายขอบ ในด้านต่าง ๆ กิจกรรม

แนวทางของวัดและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาส ในศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ ได้รับการศึกษาเล่าเรียนมีความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีมากขึ้น โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการสร้างโอกาสในเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิต เป็นการสังเคราะห์ที่ได้มา ซึ่งแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ ออกมาได้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1. มุมมองในด้านการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสที่เกิดขึ้น 2. การมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กด้อยโอกาส 3. นโยบายหรือแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาส และ 4. การดำเนินชีวิตหลังจากเด็กด้อยโอกาสได้รับการให้โอกาสการเรียนรู้ที่ดี

สอดคล้องกับ จรรยา ดวงแก้ว และคณะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางสติปัญญาฐานสู่การปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตัวเองของเยาวชน โรงเรียนโยธินวิทยา” โดย ทีมวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตนเองของเยาวชนดังนี้ 1. จัดเวทีเพื่อจุดประกายความคิด ผ่านตัวแทนเยาวชนที่เคยมีประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเข้มข้น มาร่วมแลกเปลี่ยน 2. ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัญญาฐานเพื่อเจริญสติหลักสูตรเข้าชั้น 3. จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยดำเนินการดังนี้ จัดตั้งชมรมเยาวชนคนธรรมะขึ้นในโรงเรียน บูรณาการเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยบรรจุเข้าเป็นชุมนุมและมีกิจกรรมต่อเนื่อง 1 คาบต่อสัปดาห์ จัดฐานแห่งการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยให้เด็กคิดเองและดำเนินการสอนเอง ผลการปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตนเองของกลุ่มเป้าหมายพบว่า เด็กที่ผ่านกระบวนการเรียนด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างเข้มข้นผ่านการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เกิดการปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตนเอง โดยเกิดความรู้สึกรักพ่อแม่อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เด็กจะมีความรู้สึกมีความสุข ผ่อนคลาย และเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ใจเย็นมากขึ้น โกรธน้อยลง มีความอดทนมากขึ้น และเด็กบางคนเปลี่ยนจากการเป็นเด็กซื่อๆอย่างมาก จนเกิดปัญญาในการดำเนินชีวิต กลายเป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเอง และมีเป้าหมายชัดเจนในชีวิต และเด็กบางคนเปลี่ยนจากการเป็นเด็กกอมทุกข์จากการกระทำของพ่อแม่ กลับมาเป็นเด็กที่สดชื่น มีชีวิตชีวา และมีความสุขในชีวิต นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กหลายคนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นโดยการทำบุญที่วัดด้วยความศรัทธามากขึ้น และหลายคนพิจารณาตนเองเพื่อนับถือศีลห้าตลอดชีวิตเป็นต้น สำหรับปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตนเองของเด็ก พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือวิถีชีวิตภายในของเด็ก

ซึ่งเป็นพื้นฐานและตัวตั้งเดิมของตัวเอง และการได้เรียนรู้ภายในตนเองผ่านการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ รวมทั้งความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้ และครูผู้สอนที่มีทัศนคติเชิงบวก และมีวัตรปฏิบัติที่อิงตามแนวทางพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลลัพธ์

- 1) ความหลากหลายทางการศึกษา และการศึกษาทางเลือกทั้งในระบบและนอกระบบ
- 2) เด็กด้อยโอกาสได้รับการดูแลและมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
- 3) เด็กมีทักษะในกระบวนการคิด วิเคราะห์ และมีความรู้ความสามารถทางสติปัญญามากขึ้น
- 4) ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้ว่า แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ต้องเน้นด้านการศึกษาที่มีความเสมอภาคและทั่วถึง โดยคำนึงถึงหลักสิทธิเด็กและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มากขึ้น การจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการและทักษะในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น ด้านเสรีภาพ ด้านการศึกษาด้านอาชีพ เป็นต้น โดยใช้กระบวนการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามแนววิถีพุทธ ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการหลักภาวนา 4 โดยนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ 1. กายภาวนา สอนให้รู้จักการรับผิดชอบตัวเอง 2. สีสภาวนา สอนหรือฝึกเรื่องมารยาท กฎ กติกาทางสังคม 3. จิตภาวนา สอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการให้มากกว่าการรับ ฝึกจิตตนเองให้สงบ 4. ปัญญาภาวนา สอนให้รู้เท่าทันเห็นโลกปัจจุบัน รู้เท่าทันโลกโซเชียลมีเดีย (SocialMedia) และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ที่สามารถเยียวยาช่วยแก้วิกฤติได้ในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อเด็กด้อยโอกาส อันประกอบด้วย ความหลากหลายทางการศึกษา และการศึกษาทางเลือกทั้งในระบบและนอกระบบ, เด็กด้อยโอกาสได้รับการดูแลและมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง, เด็กมีทักษะในกระบวนการคิดวิเคราะห์ และมีความรู้ความสามารถทางสติปัญญามากขึ้น และประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้นั่นเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การจัดนโยบายหรือแนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นเรื่องที่สำคัญ ควรพิจารณากำหนดไว้ในทางกฎหมายตามนโยบายของรัฐบาลเรื่อง การคุ้มครองและพัฒนาเด็กผู้ด้อยโอกาสผู้ยากไร้ให้ผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

1.2 กำหนดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งประสานงานให้ทุกภาคส่วนของสังคมจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาส โดยน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติมากที่สุด

1.3 กำหนดนโยบายการกำหนดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ทุกคนควรได้รับเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาทางด้านการศึกษาและความเท่าเทียมกันในสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และคณะสงฆ์ สามารถส่งเสริมการศึกษาจากภาครัฐอยู่เสมอ โดยการบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนได้เรียนในหลักสูตรที่เหมือนกันมีการเรียนได้หลากหลายมากขึ้น

2.2 องค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาส่งเสริมด้านสิทธิต่าง ๆ เช่น ด้านสิทธิเสรีภาพ ด้านการศึกษาเรียนรู้ ด้านอาชีพ การทำงานสร้างรายได้ ได้รับทุนการศึกษาและการแนะแนวทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาฝีมือแรงงาน โครงการงานอาชีพ มีโครงการเรียนฟรี 15 ปี และผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กได้รับการเรียนรู้จากบุคคลภายนอก

2.3 การศึกษาในระบบและนอกระบบ ส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าไปช่วยเหลือในการจัดการการศึกษา มีการใช้เทคโนโลยีและการศึกษาทางไกล เพื่อให้เข้าถึงผู้เรียนให้มากที่สุด มีมาตรฐานคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในระบบปกติโดยมีการจัดระบบประเมินศักยภาพเด็กนักเรียน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เป็นไปตามบริบทวัฒนธรรมในพื้นที่ เขตเมืองและชนบทของจังหวัดน่าน

3.2 การจัดการศึกษาให้มีความเสมอภาคและทั่วถึงโดยคำนึงถึงหลักสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การจัดการศึกษาจะต้องมีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับเด็กที่ด้อยโอกาส จะต้องมีการจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ศิลธรรม จริยธรรม และทักษะในการดำรงชีวิต

3.3 ควรมีการศึกษาถึงกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ที่มีการคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสผู้ยากไร้ให้ผู้ด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ มากกว่าที่จะศึกษาแบบครอบคลุมทั้งจังหวัด ทั้งนี้เพราะบริบทเชิงพื้นที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในรูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาในแต่ละแห่ง

รายการอ้างอิง

- จรรยา ดวงแก้ว และคณะ. (2551). *การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางสติปัญญาสู่การปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในตัวเองของเยาวชนโรงเรียนยโสธรพิทยาคม* (รายงานการวิจัย). ยโสธร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดัคส์ จำกัด.
- ศิริศักดิ์ นันตี. (2557). *การบูรณาการหลักการพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระนครศรีอยุธยา
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 1, (2554). *แผนปฏิบัติราชการการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2554 กลุ่มจังหวัดที่ 16 (ภาคเหนือตอนบน 2)*. เชียงใหม่: สำนักบริหาร ยุทธศาสตร์และบูรณาการ การศึกษาที่ 1.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน. (2563). สืบค้น 17 มิถุนายน 2563, จาก http://peonan.go.th/news-detail_1719_29761
- วชิราพร สุวรรณศรวล และคณะ. (2556). รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(2556), 186-187.
- วัลยา มนัสเกษมสิริกุล. (2551). *กระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชน : กรณีศึกษา อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.